

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.12.72>

УДК 336:71

О. Г. Попов,

аспірант, Державний університет «Житомирська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1213-6880>

РОЗРАХУНКОВІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

O. Popov,

Postgraduate student, Zhytomyr Polytechnic State University

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1213-6880>

CALCULATION TRANSACTIONS AS AN OBJECT OF BANKING SECURITY

У статті досліджено питання забезпечення банківської безпеки розрахункових операцій в Україні. Обґрунтовано передумови розвитку розрахунково-платіжних операцій, пов'язані з необхідністю адаптації ринку банківських послуг до європейського законодавства, розвитком фінтеху та інновацій у фінансовому секторі, орієнтацією банківських установ на клієнтоорієнтований підхід, запровадженням концепції відкритого банкінгу, що обумовлюють модернізацію платіжних інструментів. Метою дослідження є ідентифікація й класифікація розрахункових операцій як об'єкту банківської безпеки в умовах осучаснення платіжних інструментів. В результаті проведеного дослідження виявлено схожість, але не тотожність понять «розрахунки» та «платежі». Обґрунтовано, що відмінність між цими поняттями полягає в тому, що розрахунковий механізм, крім платіжних

операцій, включає підсистему організації та регулювання платежів та розрахунків. Автором зазначено, що є можливим здійснювати безготівкові розрахунки в Україні, використовуючи: платіжні інструкції; електронні гроші; платіжні (емісійні) інструменти; документарні операції та інструменти; розкрито їх сутність. Для ідентифікації об'єкта та предмета дослідження уточнено класифікацію розрахункових операцій за різними класифікаційними ознаками. Наголошено на необхідності додаткового вивчення питань ідентифікації місця безготівкових операцій в системі банківської безпеки на макро- (банківська безпека банківської системи) та мікрорівнях (банківська безпека банку як окремої установи).

The article examines the issue of ensuring banking security of settlement transactions in Ukraine. The prerequisites for the development of settlement and payment operations related to the need to adapt the market of banking services to European legislation, the development of fintech and innovations in the financial sector, the orientation of banking institutions to a client-oriented approach, the introduction of the concept of open banking, which determine the modernization of payment instruments, are substantiated. The purpose of the study is to identify and classify settlement operations as an object of banking security in the conditions of modernization of payment instruments. As a result of the conducted study, similarity, but not identity, of the concepts of "settlement" and "payment" was revealed. It is justified that the difference between these concepts is that the settlement mechanism, in addition to payment operations, includes a subsystem of organization and regulation of payments and settlements. The authors indicate that it is possible to make cashless payments in Ukraine using: payment instructions; electronic money; payment (emission) instruments; documentary operations and tools; their essence is revealed. To identify the object and the subject of the study, the classification of settlement operations according to various classification features has been clarified. The advantages and disadvantages of using non-cash payments were identified and it was found that most of the disadvantages are related to the banking institution's

non-compliance with the principles of ensuring bank security. The need for additional study of identification of the location of non-cash transactions in the banking security system at the macro- (banking security of the banking system) and micro (banking security of the bank as a separate institution) level is emphasized.

Ключові слова: *банківська безпека, розрахункові операції, платіжні операції, платіжні інструменти, безготівкові розрахунки, розрахунково-платіжний механізм.*

Keywords: *bank security, settlement operations, payment operations, payment instruments, cashless settlements, settlement and payment mechanism.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. При дослідженні теоретичних та методичних питань забезпечення банківської безпеки авторами майже не розглядається її зв'язок з функціями, що виконуються банками. Однією з важливих функцій банківських установ є розрахунково-платіжна, сутність якої полягає у посередництві в безготівкових операціях, забезпеченні розрахунково-касового обслуговування клієнтів, здійсненні платежів. Ефективне виконання розрахунково-платіжної функції банками сприятиме безперервності та прискоренню грошового обороту суб'єктів господарювання за допомогою розвитку інструментарію та форм платежів й технологій розрахунково-платіжних операцій, наприклад, широким впровадженням електронних розрахунків. Все це дозволяє забезпечити фінансову стійкість як окремих банків, так і банківської системи в цілому, що є однією з передумов забезпечення нормального рівня банківської безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та методичним питанням забезпечення банківської безпеки присвячено праці значної кількості науковців, зокрема О. Барановського, Н. Виговської, С. Дячек, І. Ситник. Однак залишається низка невирішених питань щодо забезпечення

банківської безпеки розрахункових операцій, які постійно трансформуються під впливом зовнішнього середовища.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є ідентифікація й класифікація розрахункових операцій як об'єкту банківської безпеки в умовах осучаснення платіжних інструментів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нормативно-правове забезпечення розрахункових операцій банків регламентується такими документами: Господарський кодекс України, ЗУ «Про національний банк України», ЗУ «Про банки та банківську діяльність», ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг» від 29 липня 2022 року.

Зміни в законодавчому забезпеченні розрахунково-платіжних операцій, що відбулись останнім часом, ілюструють осучаснення та розвиток платіжних інструментів, що дозволяє виділити такі передумови їх впровадження:

- 1) необхідність адаптації ринку банківських послуг до європейського законодавства (наприклад, адаптації до Другої платіжної директиви (PSD2) та Директиви з електронних грошей (EMD);
- 2) подальша орієнтація при наданні банком платіжних послуг на клієнтів;
- 3) розвиток фінтеху та інновацій у фінансовому секторі;
- 4) необхідність у забезпеченні належного рівня фінансової безпеки як клієнта, так і банку, особливо в умовах воєнного часу;
- 5) потреба у реалізації концепції відкритого банкінгу та потреба у формуванні єдиної платіжної еко-системи (що представляє собою об'єднання надавачів платіжних послуг і створення єдиної технологічної платформи).

В контексті забезпечення банківської безпеки є важливим захист всіх учасників платіжних операцій від зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечення прозорості та відповідальності.

Основні трансформаційні процеси у законодавчому полі з розрахункових операцій є такими:

- 1) розширення суб'єктів надання платіжних послуг (надавачів) до дев'яти, до переліку яких додатково включено установи електронних грошей, філії іноземних платіжних установ, надавачі послуг з надання відомостей з рахунків, платіжні установи (небанківські фінансові установи);
- 2) розширення безпосередньо платіжних послуг, включаючи 7 – фінансового характеру та 2 – нефінансового. При цьому можливий вибір однієї послуги та розвиток сервісів, придатних для неї;
- 3) формування передумов для запровадження відкритого банкінгу. Це передбачає можливість підключення існуючих надавачів платіжних послуг до інтерфейсів банківських сервісів, що сприятиме обміну даними між учасниками ринку, що функціонують з дозволу регулятора;
- 4) можливість випуску електронних грошей й платіжних карт, відкриття платіжних рахунків небанківськими надавачами платіжних послуг;
- 5) посилений контроль захисту від кіберзлочинності суб'єктів отримання платіжних послуг на законодавчому рівні (посилення відповідальності за вчинені правопорушення з використанням платіжних інструментів; підвищення прозорості умов надання послуг, пов'язаних з платіжними інструментами; посилення вимог до безпеки банківських операцій, включаючи аутентифікацію клієнтів тощо).

Для забезпечення належного рівня банківської безпеки є необхідним ефективне функціонування розрахунково-платіжного механізму, одним з головних суб'єктів якого виступають банківські установи.

Під розрахунковим механізмом автори підручника «Фінанси підприємств» визначають систему фінансових відносин, що характерна для здійснення грошових розрахунків на підприємствах та банках [17]. У зв'язку з цим можна окремо досліджувати розрахунковий механізм підприємств, орієнтований на своєчасність надходження грошових коштів за реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги) та можливість застосування санкційного

механізму до порушників платіжної дисципліни. Автори наголошують, що розрахунковий механізм повинен гарантувати своєчасність платежів та розрахунків з фінансово-кредитною системою [там же, с. 24]. В основі дослідження сутності розрахункового механізму банківської установи закладено аналогічні основи: це фінансові відносини, що виникають між банківською установою та її клієнтами, державою, іншими банками, пов'язані зі здійсненням безготівкових розрахунків. В окремих наукових працях з банківництва вживається термін «розрахунково-платіжний механізм».

Зарубін І.Є використовує термін «внутрішній механізм ефективної платіжної політики», під яким розуміє «систему методів й моделей управління платежами на основі принципів ефективної платіжної політики та адаптивного підходу, що дозволяє структурувати процес управління платежами з метою підвищення ефективності його фінансової діяльності в майбутніх періодах» [7]. Незважаючи на прив'язку наведеного визначення до платіжного механізму підприємства, його також можна адаптувати для банківської установи.

Герасимова О. використовує термін «механізм мінімізації ризиків платіжних систем», акцентуючи увагу на безпеці банківської діяльності. Запропонована авторкою структура механізму включає: координуючу підсистему системи мінімізації ризиків, інструментарій ефективної роботи означеного механізму, критерії мінімізації індивідуальних ризиків, включаючи ризики платіжного портфеля, організаційну та економічну складові механізму [2].

В основі будь-якого механізму покладена взаємодія суб'єкта та об'єкта за допомогою використання різноманітних методів. Об'єктом платіжно-розрахункового механізму виступатимуть розрахунки. Поняття розрахунків та платежів різняться за змістовним наповненням, що потребує їх уточнення. Наприклад, окремі автори під розрахунками визначають систему відносин, використовуючи системний підхід; окремі науковці не підтримують використання поняття «система» до розрахункових відносин [4]. Уточнене

трактування розрахункових операцій з позиції бухгалтерського обліку (розрахунки як об'єкт обліку) наводить А. Гевчук: операція між суб'єктами господарювання, що у порядку виконання зобов'язань призводять до зміни в складі та структурі економічних ресурсів [1]. Але в такому визначенні авторка більше вбачає необхідність дослідження готівкових, а не безготівкових розрахунків, що робить його неповним.

Визначення платіжної операції наведено в Постанові Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів» від 29.07.2022 р. № 164: «дія, ініційована користувачем, із внесення, переказу або зняття коштів незалежно від правовідносин між платником і отримувачем, які є підставою для цього» [12].

Щодо неоднозначності у науковій літературі відповідності та взаємозв'язку термінів «розрахунки» та «платіж» зауважимо наступне. На наш погляд, є логічним підтримати позицію О. Гнатіва [4] та виділити платежі як складову частину розрахунків, яка, крім безпосередньо здійснення платежів, включає їх організацію та регулювання.

Зважаючи на предметну область дослідження, зауважимо, що згідно зі ст. 1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» використовується поняття «розрахункові банківські операції», під яким розуміють «рух грошей на банківських рахунках, здійснюваний згідно з розпорядженням клієнтів або в результаті дій, які в рамках закону призвели до зміни права власності на активи» [6].

Визначення безготівкових розрахунків було в Інструкції з безготівкових розрахунків, яка втратила чинність 01.08.2022 р. [11]: безготівкові розрахунки - перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді. Нова Інструкція про безготівкові розрахунки №163 [5] надає таке трактування

цього поняття: «Безготівкові розрахунки - перерахування коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, унесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів».

Оцінка визначення безготівкових розрахунків, наведена в старій та чинній Інструкціях й в ЗУ «Про банки та банківську діяльність», надає підстави зробити висновок про їх подібність за економічним змістом, оскільки і в першому, і в другому трактуванні йдеться про рух грошових коштів, який здійснюється за розпорядженням клієнтів (або правомочних на це осіб). В чинній Інструкції було розширено коло суб'єктів надання платіжних послуг, що надає можливість стверджувати не лише про банківські платіжні послуги.

До надання чинності Інструкції №163 в Україні було регламентовано такі платіжні інструменти, як: платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, векселі, платіжні картки, акредитивна форма, розрахункові чеки, меморіальні ордери [11]. Найбільшого поширення серед перерахованих форм набуло платіжне доручення. Інструкція №163 дозволила уніфікувати документообіг, в результаті чого було введено нове поняття «платіжна інструкція», яка за змістом замінила платіжне доручення та визначила взаємодію двох суб'єктів (надавача платіжних послуг, розширивши їх перелік) та ініціатора платіжної операції (платника, стягувача, отримувача коштів та обтяжувача).

Громадяни та організації можуть здійснювати безготівкові розрахунки в Україні, використовуючи: 1) платіжні інструкції; 2) електронні гроші; 3) платіжні (емісійні) інструменти; 4) документарні операції та інструменти.

Ми погоджуємось з І. Ситник, яка стверджує, що оскільки сучасні паперові гроші не можуть задовольнити всіх запитів суб'єктів економіки, які виникають під час їх взаємодії, нагальними стають альтернативні засоби платежів, тобто йдеться про застосування електронних грошей [16]. Визначення електронних грошей міститься у п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону про платіжні послуги: як одиниці вартості, що зберігаються в електронному

вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей [14]. Виходячи з цього, ознаками електронних грошей є такі: 1) вираження грошового зобов'язання у віртуальній формі, оскільки їх призначення – лише розрахунки в інтернеті; 2) значна кількість емітентів електронних грошей, на відміну від паперових, які може емітувати виключно НБУ; 3) використання електронних грошей здійснюється поза банківською системою.

З 2016 року відбувається процес трансформації платіжної інфраструктури та переведення її на міжнародні стандарти, зокрема ISO 20022, який є способом взаємодії різних автоматизованих систем суб'єктів фінансових ринків на глобальному рівні. Міжнародний стандарт ISO 20022 виступає основою для роботи платіжних систем Європи та уособлює перехід системи електронних платежів на нову основу (у цілодобовому режимі (24/7)).

Відповідно до чинного законодавства безготівкові розрахунки можуть також здійснюватись за допомогою використання платіжних інструментів, які ідентифікують як персоналізований засіб, пристрій та/або набір процедур, що відповідають вимогам законодавства та погоджені користувачем і надавачем платіжних послуг для надання платіжної інструкції [14]. До емісійних платіжних інструментів належать: а) електронні платіжні засоби; б) платіжні картки; 3) передплачені платіжні інструменти.

Документарні операції виступають важливим сегментом комерційного банкінгу. Їх виокремлення обумовлено наявністю класифікації розрахункових відносин за формами розрахунків, що надало можливість визначити документарні і недокументарні форми. До таких видів операцій можна віднести операції з акредитивами, інкасо. Від документарних форм розрахунків вони відрізняються тим, що безпосередньо платежі відбуваються

після надання до банківської установи документів на переказ і в різному ступені гарантію виконання зобов'язань контрагентів у платіжних операціях.

Ми погоджуємось з позицією авторів, які зазначають, що, в основному, суб'єктами здійснення документарних операцій наряду з банками виступають великі корпорації й в меншому ступені – суб'єкти малого та середнього бізнесу [8]. Причиною цього є менші обсяги розрахунків таких підприємств, необізнаність про переваги документарних операцій, часто – непрозорість фінансової звітності. Водночас документарні операції достатньо поширені у розвинутих країнах. Безумовними перевагами документарних розрахунків є зменшення ризику неплатежу та непоставки товарів; спрощення здійснення міжнародних торгових операцій, гарантія платежу постачальнику. Найбільш поширеним інструментом здійснення документарних операцій є документарний акредитив, що є грошовим зобов'язанням банку-емітента виконати зобов'язання за дорученням клієнта, який відкриває акредитив, проти належного представлення документів. Загальні правила здійснення операцій за акредитивами встановлюються Положенням про порядок здійснення банками операцій за акредитивами [10].

Для уточнення об'єкта нашого дослідження необхідно уточнити класифікацію розрахункових відносин (а саме: безготівкових операцій) за різними класифікаційними ознаками.

Найбільш поширеними ознаками безготівкових розрахунків, яку виділяє переважна більшість науковців, є такі:

- 1) за місцем здійснення платежу (міські, міжміські та міжнародні);
- 2) за сферою (міжгосподарські, міжбанківські та міжнародні);
- 3) за забезпеченням (забезпечені і незабезпечені);
- 4) за операціями, що обслуговуються (товарні і нетоварні). Товарні операції передбачають розрахунки за конкретний товар, роботу, послугу, продукцію; нетоварні – розрахунки за фінансовими зобов'язаннями. Деякі вчені до цієї групи додатково включають

розрахунки за послуги, хоча вважаємо за доцільне їх включити до товарних операцій;

- 5) за способом реалізації угод: прямі розрахунки (здійснюються без залучення посередників) та непрямі розрахунки (або транзитні, що передбачають участь посередників);
- 6) за формами (документарні та недокументарні операції);
- 7) за платіжними інструментами (платіжні інструкції; електронні гроші; платіжні (емісійні) інструменти; документарні інструменти).

Зважаючи на тему статті (визначення розрахункових операцій як об'єкту банківської безпеки) процитуємо Шпильового Б., який стверджує, що система фінансово-економічної безпеки банку повинна бути представлена низкою підсистем, а саме: розрахунковими, валютними, кредитними, інвестиційними операціями; операціями зі здійснення збору, обробки, використання, попередження підробки та викрадення інформації [18]. Штучно звужуючи поле наших наукових досліджень до підсистеми розрахункових операцій, визначимо предмет нашого вивчення як теоретичні, методичні та організаційні питання, пов'язані з банківською безпекою розрахункових операцій (не включаючи кредитні, депозитні). Це не зменшує важливості дослідження іншим підсистем банківської безпеки, тісно пов'язаними з підсистемою розрахункових операцій. Автор зауважує, що у фінансовій літературі відсутні чіткі визначення понять «безпека валютних операцій», «безпека касових операцій», «безпека інвестиційних операцій», «підсистема кредитних операцій», однак це є перспективними напрямками подальших наукових розвідок вчених з метою формування цілісної системи банківської безпеки (або безпеки банківських операцій). Цей висновок підтверджує і Д. Сидоренко-Стеценко, стверджуючи, що банківська безпека повинна бути динамічною характеристикою цілісної системи [15].

Пріоритетність використання безготівкової форми платіжних послуг над готівковою обумовлена низкою переваг безготівкових операцій, зокрема:

- 1) посилення прозорості фінансово-господарської діяльності підприємства та простота здійснення державного фінансового контролю;
- 2) економія на емісії готівки, що зменшує витрати на обслуговування грошового обігу;
- 3) безпека бізнесу та захист від підробки грошових знаків;
- 4) висока оперативність проведення платіжних операцій;
- 5) можливість збільшення доходів банківської установи за рахунок комісійних;
- 6) незалежність здійснення безготівкових операцій від країни;
- 7) скорочення тіньових операцій, що в цілому позитивно впливатиме на доходи державного бюджету.

Переваги використання безготівкових розрахунків в розрізі окремих груп суб'єктів досліджує Д. Гладких [3]. Зокрема, безготівкові розрахунки для фізичних осіб є зручними, надають доступ до додаткових сервісів, сприяють легалізації доходів, зменшують ризик шахрайства порівняно з використанням готівкових коштів. Для банківських установ використання безготівкових розрахунків сприятиме збільшенню доходів від розрахунково-касового обслуговування клієнтів, розширення клієнтської бази, зменшення ризиків зі зберігання, транспортування готівкових коштів тощо. Для юридичних осіб безготівкові розрахунки мають переваги, як і для фізичних осіб, зокрема, зменшення ризику шахрайства. Для держави використання безготівкових розрахунків дозволяє спростити організацію державного фінансового контролю та сприяти детінізації економіки та зростанню державних доходів за рахунок зростання бази оподаткування.

Наведені переваги пояснюють зростання відсотку безготівкових операцій в Україні, незважаючи на воєнний стан. Так, загальна кількість операцій з використанням платіжних карток, які емітовані вітчизняними банками, в межах України та поза її у третьому кварталі 2023 р. складала 1 972,5 млн. на загальну суму 1 407,1 млрд. грн. З цієї кількості безготівкові операції становили 1 844,6 млн. операцій (їх загальна сума - 890,8 млрд грн.). Маємо зростання частки безготівкових операцій у III кварталі 2023 року

порівняно з II кварталом цього ж року: за сумою - 63,3% у II кварталі проти 62,1% у III кварталі загальної суми операцій із платіжними картками, за кількістю – досягає 93,5% у III кварталі проти 92,8% у II кварталі відповідно) [9].

Незважаючи на наявність переваг безготівкових розрахунків, можна виділити і низку недоліків, зокрема:

- 1) незначний рівень платоспроможності населення країни, що не надає можливості такого зростання обсягу безготівкових операцій, як в більшості зарубіжних країн;
- 2) при шахрайських діях з боку банківської установи – недовіра до використання цієї форми розрахунків;
- 3) для суб'єкта господарювання є можливим використання конфіденційної інформації (витік інформації), як і для фізичної особи – незаконне використання персональних даних.

Таким чином, більшість недоліків використання безготівкових розрахунків пов'язана з недотриманням банківською установою принципів забезпечення банківської безпеки. Це обумовлює необхідність додаткового вивчення питань ідентифікації місця безготівкових операцій в системі банківської безпеки на макро- (банківська безпека банківської системи) та мікрорівнях (банківська безпека банку як окремої установи).

Саме розрахункові операції часто виступають об'єктом здійснення злочинів у банківській сфері. Це може бути крадіжка, підробка та фальсифікація розрахункових документів з метою одержання неправомірної вигоди; різні види комп'ютерних небезпек, що призводять до помилкових розрахункових дій, незаконне використання пластикових карт тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

В результаті проведеного дослідження виявлено схожість, але не тотожність понять «розрахунки» та «платіж», відмінність між якими полягає в тому, що розрахунковий механізм, крім платіжних операцій, включає підсистему організації та регулювання платежів та розрахунків. Обґрунтовано

передумови розвитку розрахунково-платіжних операцій, пов'язані з необхідністю адаптації ринку банківських послуг до європейського законодавства, розвитком фінтеху та інновацій у фінансовому секторі, орієнтацією банківських установ на клієнтоорієнтований підхід, запровадженням концепції відкритого банкінгу, що обумовлюють модернізацію платіжних інструментів. Для ідентифікації об'єкта та предмета дослідження уточнено класифікацію розрахункових операцій (операцій) за різними класифікаційними ознаками. Визначено переваги та недоліки використання безготівкових розрахунків та виявлено, що більшість недоліків пов'язана з недотриманням банківською установою принципів забезпечення банківської безпеки. Це обумовлює необхідність додаткового вивчення питань ідентифікації місця безготівкових операцій в системі банківської безпеки на макро- (банківська безпека банківської системи) та мікрорівнях (банківська безпека банку як окремої установи).

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі слід пов'язати з формуванням системи банківської безпеки розрахункових операцій та дослідженням взаємозв'язків її елементів.

Література

1. Гевчук А.В. Розвиток бухгалтерського обліку розрахункових операцій в агробізнесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д.е.н.: 08.00.09. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки». 2020. 38 с.
2. Герасимова О.В. Механізм мінімізації ризиків платіжних систем банківських установ: автореф. на здобуття наук. ступ. к.е.н: 08.00.08. Київ: Приватний ВНЗ «Європейський університет». 2021. 23 с.
3. Гладких Д. М. Банківська безпека держави в умовах розвитку інформаційної економіки (трансформації банківських операцій): монографія. Київ: НУОУ, 2019. 393 с.
4. Гнатів О. Облікова політика щодо розрахунків підприємств і формування її елементів. Економічні науки. *Облік, фінанси, кредит*. 2009.

5. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг: Постанова Правління НБУ від 29.07.2022. №163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text> (дата звернення 20.10.2023 р.)
6. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 20.03.1991 № 872-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua./laws> (дата звернення 10.11.2023 р.)
7. Зарубін І. Е. Синтез механізмів ефективної платіжної політики великого металургійного комплексу: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Донецьк. 2007. 18 с.
8. Моторнюк У.І., Ноджак Л.С. Документарні операції як важливий сегмент комерційного банкінгу. URL: <https://oldena.lpnu.ua/bitstream/ntb/23241/1/29-190-198.pdf> (дата звернення 25.11.2023).
9. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kartkovi-y-rinok-u-iii-kvartali-2023-roku-chastka-bezgotivkovih-operatsiy-z-kartkami-nadali-zrostaє> (дата звернення: 2.12.2023).
10. Положення про порядок здійснення банками операцій за акредитивами: постанова Правління НБУ від 03.12.2003 № 514 (у редакції постанови Правління Національного банку України 11.04.2018 № 38). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03#Text> (дата звернення 04.12.2023).
11. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: постанова НБУ 21.01.2004 № 22 (втрата чинності на підставі Постанови Національного банку № 106 від 27.05.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> (дата звернення 04.12.2023).
12. Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів: постанова Правління НБУ від 29.07.2022 р. № 164. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/29072022_164.pdf?v=4 (дата звернення 01.12.2023).

13. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV, зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua./laws> (дата звернення 04.12.2023).
14. Про платіжні послуги: Закон України від 01.04.2023 р. №1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення 20.10.2023).
15. Сидоренко-Стеценко Д.В. Сутність проблеми економічної безпеки України та методи її моделювання. *Вісник Черкаського університету*. 2009. №38. С. 102-107.
16. Ситник І.П. Платіжна система України: теорія, методологія, практика : автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.08. Нац. акад. аграр. наук України, ННЦ Ін-т аграр. економіки. Київ. 2020. 45 с.
17. Фінанси підприємств: підручник/ [Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін. Восьме вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ. 2013. 519 с.
18. Шпильовий Б.В. Структура та складові елементи системи фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Економіка та суспільство*. Мукачівський державний університет. Випуск 2. 2016. С. 632-637.

References

1. Hevchuk, A.V. (2020), "Development of accounting for settlement operations in agribusiness", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, NNTs «Instytut ahrarnoi ekonomiky», Kyiv, Ukraine.
2. Herasymova, O.V. (2021), "The mechanism of minimizing the risks of payment systems of banking institutions", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Pryvatnyj VNZ «Yevropejs'kyj universytet», Kyiv, Ukraine.
3. Hladkykh, D.M. (2019), Bankivs'ka bezpeka derzhavy v umovakh rozvytku informatsijnoi ekonomiky (transformatsii bankivs'kykh operatsij) [Banking security of the state in the conditions of the development of the information economy (transformation of banking operations)], NUOU, Kyiv, Ukraine.

4. Hnativ, O. (2009), "Accounting policy regarding enterprise calculations and the formation of its elements", *Visn. L'vivs'k. derzh. in-tu novitnikh tekhnol. ta upravlinnia im. V'iacheslava Chornovola.* – Ser. «Ekonomichni nauky, vol. 4, pp. 189-193.
5. National Bank of Ukraine (2022), "Instructions on non-cash payments in the national currency of users of payment services", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text> (Accessed 20.10.2023).
6. Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "On Banks and Banking", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws> (Accessed 10.11.2023).
7. Zarubin, I.E. (2007), "Synthesis of mechanisms of effective payment policy of a large metallurgical complex", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Donets'k, Ukraine.
8. Motorniuk, U.I. and Nodzhak, L.S. (2012), "Documentary transactions as the important segment of commercial banking", available at: <https://oldena.lpnu.ua/bitstream/ntb/23241/1/29-190-198.pdf> (Accessed 25.11.2023).
9. National Bank of Ukraine (2023), available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kartkoviy-rinok-u-iii-kvartali-2023-roku-chastka-bezgotivkovih-operatsiy-z-kartkami-nadali-zrostaye> (Accessed 2.12.2023).
10. National Bank of Ukraine (2003), Decree "Provisions on the procedure for bank operations under letters of credit", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-03#Text> (Accessed 04.12.2023).
11. National Bank of Ukraine (2004), Decree "On the approval of the Instructions on non-cash payments in Ukraine in the national currency", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> (Accessed 04.12.2023).
12. National Bank of Ukraine (2022), Decree "On approval of the Regulation on the procedure for issuing and acquiring payment instruments", available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/29072022_164.pdf?v=4 (Accessed 01.12.2023).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine “On the National Bank of Ukraine”, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua./laws> (Accessed 04.12.2023).
14. Verkhovna Rada of Ukraine (2023), The Law of Ukraine “About payment services”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (Accessed 20.10.2023).
15. Sydorenko-Stetsenko, D.V. (2009), “The essence of the problem of economic security of Ukraine and its modeling methods”, Visnyk Cherkas'koho universytetu, vol. 38, pp. 102-107.
16. Sytnyk, I.P. (2020), “Payment system of Ukraine: theory, methodology, practice”, Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Nats. akad. ahrar. nauk Ukrainy, NNTs In-t ahrar. Ekonomiky, Kyiv, Ukraine.
17. Podder'ohin, A.M. Bilyk, M.D. and Buriak, L.D. (2013), Finansy pidpriemstv [Finance of enterprises], KNEU, Kyiv, Ukraine.
18. Shpyl'ovyj, B.V. (2016), “The structure and components of the system of financial and economic security of banking institutions”, Ekonomika ta suspil'stvo. Mukachivs'kyj derzhavnyj universytet, vol. 2, pp. 632-637.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2023 р.